

УДК 373.3/.5016:796:37.018.43

DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.3.2022.06>

Ольга Литвиненко,

ORCID iD 0000-0001-8727-2751

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
olha.lytvynenko@moipro.mk.ua

Ганна Череповська,

ORCID iD 0000-0003-3980-8691

методист навчально-методичної лабораторії акмеології
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
ganna.cherepovska@moipro.mk.ua

ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті розкрито загальні та специфічні проблеми вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти з організації уроку фізичної культури в умовах дистанційного навчання. Серед специфічних проблем указано такі: обмежений простір домашнього помешкання; неможливість використання матеріально-технічної бази школи, спеціального обладнання та інвентарю; неможливість застосування ігрового та змагального методів, що спричинює брак мотивації учнів для якісного виконання фізичних вправ; неможливість оцінювання розвитку фізичних якостей за навчальними нормативами.

Акцентовано на вирішенні проблем дистанційної форми навчання з уроків фізичної культури. Уперше окреслено шляхи подолання проблем дистанційного навчання під час проведення уроків фізичної культури.

Ключові слова: дистанційне навчання; навчання онлайн; потреби організму в русі; урок фізичної культури; фізичні вправи.

© Литвиненко О. М., Череповська Г. О., 2022

Вступ. Перед українським суспільством, зокрема перед освітянами, життя поставило виклик спочатку в березні 2020 року через уведення карантинних обмежень і перехід на дистанційне навчання. Згодом учителі були поставлені перед фактом швидко зреагувати й перейти на нові форми роботи в онлайн. Стверджувати, що перехід відбувався активно, швидко й ефективно для всіх учасників, звичайно, не можемо, але були зроблені перші активні

кроки в цьому напрямі та подолано бар'єр перед формуванням інформаційно-цифрової компетентності.

Проблеми дистанційного навчання ще більш ускладнились із початком російсько-української війни 24 лютого 2022 року. У зв'язку з воєнними діями на території України багато українських учнів перетнули кордони інших країн і залишились на невизначений термін перебування там, поєднавши навчання в українській

школі онлайн і навчання офлайн за кордоном. Відтак спостерігаємо психологічні й соціальні чинники в подоланні життєвих труднощів учнями.

Проблема дистанційного навчання є актуальною для вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти, які є основними фундаторами здорового способу життя учнівської молоді, відповідальними за рухову активність учнів упродовж навчального дня, оптимізацію організації навчального процесу. Перед педагогами постали питання правильно організувати уроки в дистанційному форматі, звернути увагу на здоров'язбережувальну педагогіку без стресових ситуацій, із адекватними вимогами під час виконання фізичних вправ, застосуванням нової методики навчання та виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що за досить нетривалий проміжок активного впровадження дистанційної форми навчання (з березня 2020 року до травня 2022 року) науковці досліджували проблему дистанційної форми навчання.

Так, відразу після завершення 2019/2020 навчального року Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України з 25 травня до 1 червня 2020 року проводив онлайн-опитування «Виклики дистанційного навчання». Як зазначено на офіційному сайті Національної академії педагогічних наук України: «Головною метою анкетування було визначення особливостей дистанційного навчання, встановлення недоліків і переваг дистанційної форми освіти для окремих учасників освітнього процесу та формування пропозицій щодо подальшого вдосконалення освітнього процесу» (Національна академія педагогічних наук, 2020). За результатами проведеного анкетування науковці О. В. Овчарук (2020) і І. В. Іванюк (2020) з'ясували потреби вчителів у підвищенні комп'ютерної грамотності. Суттєвий інтерес викликають праці Ю. І. Мальованого (2020), у яких конкретизовано проблеми шкільного дистанційного

навчання.

Дослідженням цієї проблеми й пошуком шляхів вирішення питання фізичної активності учнів під час дистанційної освіти займаються й науковці інших країн. Зокрема дослідники А. Павлович, Л. Ф. Де-Фіна, Б. Л. Натале, С. Е. Тиле (2021) наголошують на проблемі світового масштабу через зменшення рухової активності учнів, що в подальшому вплине не тільки на фізичне, але й на психічне здоров'я учнів.

Зазначимо, що нині мало наукових досліджень щодо проблем учителів-практиків із фізичної культури під час переходу закладів загальної середньої освіти на дистанційну форму навчання.

У науковому колі увага звертається на підготовку студентів – майбутніх учителів фізичної культури, щодо дистанційних форм навчання, а саме на:

- нові ідеї формування інтерактивної компетентності (Сікора В. В., 2021);
- проблеми застосування інноваційних видів спорту та фізичних вправ інноваційного характеру (Балашов Д. І., 2018);
- організацію дистанційного навчання з фізичної культури в закладах вищої освіти (Баштовенко О. А., Станєва С. В., 2021);
- розроблення теоретичних і практичних засад інформаційно-цифрової культури в закладах вищої освіти для майбутніх фахівців фізичної культури (Лазоренко С. А., 2021).

Проблеми вчителів-практиків з фізичної культури в умовах переходу на дистанційне навчання залишались поза увагою дослідників і є актуальними.

Мета статті полягає у виявленні особливостей застосування дистанційної форми навчання в процесі навчання фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Завдання:

1. Виявити проблеми дистанційного навчання з фізичної культури в закладах

загальної середньої освіти

2. Окреслити шляхи подолання проблем дистанційного навчання під час проведення уроків фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблему забезпечення рухової активності учнів постійно відображають у наукових працях медики й педагоги, адже здоров'я молодого покоління й усього населення є основним показником розвитку суспільства, запорукою добробуту й національної безпеки.

У школі основним уроком, який вирішує проблеми забезпечення рухової активності учнів, формує основи здорового способу життя та сприяє фізичному розвитку впродовж життя, сприяє покращенню фізичного й духовного здоров'я, був і є урок фізичної культури. Реалізацію всіх цих проблем покладають на вчителів фізичної культури, специфіка роботи яких полягає у правильній організації фізичної підготовки учнів, що забезпечує розвиток фізичної форми, відповідних фізичних якостей, фізичну підготовленість та здоров'я, формує здоровий спосіб життя. Окрім того, учителі фізичної культури повинні сприяти створенню умов у школі, щоб процес фізичного виховання був перманентним (безперервним).

Науковці всього світу занепокоєні зменшенням рухової активності дітей шкільного віку. Дослідники із США вперше дослідили вплив пандемії COVID-19 на ставлення учнів середнього шкільного віку до фізкультури та фізичної активності. Науковці зазначають, що «з введенням дистанційної форми навчання різко пом'якшилися вимоги до фізичної культури. Пандемія не лише вплинула на фізичне виховання, а й відіграла роль у кількості фізичної активності та вправ, які виконує молодь у всій країні. Про це свідчать результати: 78,8 % учнів (вибірка становила 2 440 осіб) – учасників опитування відповіли, що їхня фізична активність, порівняно з типовим шкільним днем, стала «значноменшою» або «дещоменшою» (Pavlovic A., 2021, с. 5).

Дослідники провели порівняльний аналіз схожих анкет щодо фізичної активності учнів у Вероні (Італія). З'ясувалось, «...що час під час пандемії COVID-19 та дистанційного навчання, проведений заняттями спортом, у середньому зменшився на 2,3 години/тиждень і збільшився час використання комп'ютера приблизно на 4,9 год/тиждень» (Pavlovic A., 2021, с. 5).

Зменшення рухової активності та збільшення часу проведення учнями перед моніторами негативно впливає на загальний фізичний та анатоμο-фізіологічний розвиток дитячого організму. Страждають усі органи і системи дитячого організму від нестачі кисню, відбуваються патологічні зміни в серцево-судинній та дихальній системах; знижується обмін речовин; від постійного напруження очей утрачається зір.

Схожі тенденції спостерігалися в Шанхаї (Китай). Автори виявили, що «середній час, витрачений на фізичну активність, зменшився з 540 хв/тиждень до 105 хв/тиждень протягом пандемії (вибірка становила 2 426 осіб). Крім того, поширеність фізично неактивної молоді зросла з 21,3 до 65,6 % протягом того ж періоду часу. Із вище зазначених даних стає зрозуміло, що можливості для фізичної активності зменшилися в усьому світі» (Pavlovic A., 2021, с. 6). Наслідками дистанційної освіти й соціальної ізоляції стало зниження фізичної активності, занепаду фізичного здоров'я. Складником здоров'я є також психічний стан людини, який теж погіршився. Зокрема тривога, стрес і депресії негативно впливають на школярів.

Заступник генерального директора Центру громадського здоров'я В. В. Збанацький, виступаючи 23.06.2021 року на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Здоров'я України», підкреслив, що серед проблем у дітей шкільного віку можна виділити: «Ожиріння та брак фізичної активності. Щороку фіксується 15,5 тис. випадків ожиріння серед дитячого населення. Лише 23,7 % учнів є фізично активними не менше 60 хвилин на день» (Збанацький В. В., 2021). До вище зазначеного можемо додати

ще й фактор війни, який негативно вплинув на проблеми ожиріння. Окрім постійного проведення часу біля комп'ютера, додався психологічний стрес.

Мова про перехід на частково дистанційну освіту давно обговорювалася в освітянському науковому колі, але на надзвичайно швидкий перехід на навчання онлайн у зв'язку з різким поширенням хвороби COVID-19 ніхто навіть не сподівався. Відповідно до визначення науковців, «...дистанційне навчання – це сукупність інформаційних технологій та методик викладання, які передбачають здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у навчальному закладі» (Криган С. Г., Дутчак І. Г., 2022, с. 88). Освітняни змушені були терміново переходити до дистанційної форми навчання, і це викликало багато проблем, як загальних, так і специфічних.

Як стверджує дослідник Ю. І. Мальований (Мальований Ю. І., 2020, с. 2), загальними проблемами під час переходу на дистанційну форму навчання стали:

- брак якісного інтернет-зв'язку;
- недостатнє забезпечення необхідною комп'ютерною технікою учасників освітнього процесу;
- нестача досвіду вчителів у проведенні онлайн-уроків;
- брак методичного супроводу для проведення онлайн-уроків;
- невміння застосовувати інформаційні та цифрові технології навчання;
- недостатнє оперативне управління діяльністю учнів і контролю й оцінювання діяльності учнів;
- низький рівень інформаційно-комунікаційної компетентності.

Проаналізувавши результати проведення тестування щодо потреб учителів під час дистанційного навчання, науковці О. В. Овчарук та І. В. Іванюк виокремили такі перешкоди для вчителів:

- нестача чітких інструкцій із використання онлайн-засобів;
- низький рівень готовності вчителів і закладів освіти до

онлайн-спілкування в умовах карантину;

- брак досвіду;
- обмежений доступ до інтернету;
- обмеженість інформації про онлайн-засоби;
- нечіткі інструкції від адміністрації закладів загальної середньої освіти;
- недостатня мотивація;
- низька спроможність ділитися досвідом із колегами (Овчарук О. В., Іванюк І. В., 2020, с. 3).

До загальних проблем можна додати ще й специфічні проблеми, які пов'язані з особливостями проведення уроку фізичної культури в дистанційному форматі, адже кількість особливостей, на які має звернути увагу вчитель фізичної культури під час організації та проведення уроку, значно більша від завдань інших учителів-предметників.

Серед специфічних проблем дистанційного навчання на уроках фізичної культури можна виокремити такі:

- 1) обмежений простір домашнього помешкання;
- 2) нестача безпосереднього контролю за технікою безпеки учнів;
- 3) неможливість використання матеріально-технічної бази школи – спортивної зали, спортивного або ігрового майданчика, стадіону. Через цю проблему вчитель не може скористатися всіма засобами фізичної культури, а саме основними – фізичними вправами, які необхідно виконувати на спеціальному спортивному обладнанні й за допомогою спортивного інвентарю, та допоміжними – обмеження у використанні оздоровчих сил природи;
- 4) неможливість застосування ігрового методу на онлайн-уроці, а саме – використання рухливих ігор, які сприяють комунікації й соціалізації учнів, виконують терапевтичну функцію, задовольняють потреби організму в русі, сприяють засво-

енню рухових умінь і навичок; робота в парах та групах, яка сприяє зміцненню дружби і взаємодопомоги, вияву ініціативності та творчості в діях;

- 5) неможливість застосування змагального методу для зіставлення сил учнів для визначення переможця, розкриття функціональних і психічних можливостей учнів та виведення їх на новий рівень підготовленості; стимулювання творчої активності, самостійності, ініціативи; учні не можуть порівняти свої досягнення з успіхами інших дітей;
- 6) неможливість оцінювання розвитку фізичних якостей за навчальними нормативами, які розроблено для кожного уроку вивчення модуля;
- 7) зменшення рухової активності учнів протягом шкільного дня через неможливість проведення гурткової та секційної роботи, різноманітних спортивних свят, змагань тощо;
- 8) вище перераховані проблеми можуть демотивувати учнів щодо якісного виконання фізичних вправ, до покращення результатів на уроках фізичної культури, а відтак і до фізичної активності.

Проблем під час переходу на онлайн-навчання виникало багато, і їх терміново доводилося вирішувати. Подоланню проблем дистанційного навчання сприяли:

- швидка спільна самоорганізація вчителів, батьків та учнів. Успішно були створені групи, чати в месенджерах мобільних додатків viber, whatsapp, facebook, direct, багатоплатформовий клауд-месенджер telegram, де обговорювалися завдання, проблеми та відбувався обмін інформацією;
- бажання, мотивація й самоосвіта вчителів, які почали освоювати

платформи для навчання Google Clas, Naurok, Moodle, GIOS;

- перехід до програм відеозв'язку Skype, Zoom, Google Meet став кращим вибором роботи для вчителів фізичної культури, адже принцип наочності у фізичній культурі має велике значення під час навчання правильного відтворення фізичних вправ школярами.

Нині виклики дистанційної форми навчання фізичної культури також є. Їх вирішенню сприятимуть:

- 1) педагогіка партнерства в освітньому процесі та взаємодія усіх учасників освітнього процесу – учнів, батьків та вчителів, об'єднаних спільними цілями та прагненнями (Вітківська О. Д., 2021, с. 28) до збереження здоров'я учнів. Просвітницька робота з батьками щодо занять із фізичної культури в дистанційному форматі, із роз'ясненням та проведенням бесід про сучасний стан здоров'я школярів в Україні, про значення рухової активності для збереження здоров'я школярів, для роботи всіх органів і систем життєзабезпечення; про значення особистого прикладу батьків у занятті фізичними вправами; про привчання дітей до виконання ранкової гігієнічної гімнастики;
- 2) забезпечення перманентного (безперервного) процесу фізичного виховання протягом шкільного дня. Учителям фізичної культури необхідно продумати питання для мотивації учнів до виконання ранкової гігієнічної гімнастики; фізичних вправ під час перерв між заняттями та протягом навчального дня; із метою розвантаження очей – навчити виконання вправ для очей; розучування та виконання різноманітних фізкультпауз (фізкультхвилинок) під час роботи за комп'ютером (для зняття напру-

- ги рук, плечей, шиї, тулуба тощо); наголошувати на необхідності виконання домашнього завдання з фізичної культури з елементами варіативних модулів навчальної програми;
- 3) використання та застосування в роботі вчителями фізичної культури різноманітних проєктів, а саме:
- освітній проєкт «Освіторія» (<https://osvitoria.org/>);
 - «Всеукраїнський проєкт «Переможемо разом» (<https://mon.gov.ua/ua/news/uroki-fizkulturi-onlajn-startuvav-vseukrayinskij-proyekt-peremozhemo-razom>);
 - Національна освітня платформа «Всеосвіта» (<https://vseosvita.ua/>);
 - освітня платформ «Всеукраїнська школа онлайн» (<https://lms.e-school.net.ua/>);
 - освітній проєкт для вчителів «На урок» (<https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendacii-schodo-zavdan-distanciynogo-navchannya-z-fizichno-kulturi-179153.html>);
- 4) реалізація професійних якостей учителями фізичної культури участю у Всеукраїнському проєкті «Переможемо разом». Так, наприклад, О. С. Педан – телеведучий, блогер, громадський діяч, створив якісний розважальний та освітній контент на Ютуб-каналі Junior на допомогу вчителям із наймасштабнішими онлайн-уроками фізичної культури (<https://www.youtube.com/c/JuniorZUA>);
- 5) використання вчителями фізичної культури онлайн-сервісів LearningApps.org (<https://learningapps.org/>), Ребуси (<http://rebus1.com/ua/index.php>), Kahoot (<https://cutt.ly/fVv5OD0>), які допомагають у створенні інтерактивних вправ, кросвордів, ребусів, вікторин, тестових завдань, навчальних ігор для будь-якої вікової категорії учнів із застосуванням їх на заняттях, а також під час самостійних занять;
- 6) проходження курсів підвищення кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти, на яких запропоновані заняття з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, навчанням запровадження та методичного супроводу онлайн-заходів, інформуванням про нові онлайн-можливості для вчителів, консультуванням щодо впровадження дистанційного навчання, ознайомлення з новими освітніми проєктами, забезпеченням новими методичними матеріалами та методичними рекомендаціями; роз'ясненням інструктивно-методичних рекомендацій Міністерства освіти України щодо організації освітнього процесу під час викладання фізкультури в навчальному році.
- Усі ці заходи сприятимуть покращенню роботи вчителя фізичної культури в умовах дистанційного навчання.
- Висновки.** Проаналізувавши доробки науковців, дійшли висновку, що є загальні й специфічні проблеми дистанційного навчання з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти. Загальні проблеми полягали в нестачі якісного інтернет-зв'язку, недостатньому забезпеченні необхідною комп'ютерною технікою учасників освітнього процесу, недостатньому рівні вмінь застосовувати інформаційні та цифрові технології навчання всіма учасниками освітнього процесу та нерозробленості чітких інструкцій із використання онлайн-засобів.
- До специфічних проблем належать такі: організація уроку фізичної культури в домашніх умовах, неможливість використання матеріально-технічної бази школи, інвентарю, навчати складних фізичних вправ, контроль за дотриманням правил техніки безпеки, застосування ігрового та

змагального методів навчання.

Шляхами подолання проблем дистанційного навчання під час проведення уроків фізичної культури вбачаємо у педагогіці партнерства; мотивації та залученні учнів до різноманітних форм фізичної активності навіть під час дистанційного навчання; в активному навчанні вчителів на різноманітних освітніх платформах, участі у проєктах, самовдосконаленні й саморозвитку в

інформаційно-комунікаційних технологіях та проходженні курсів підвищення кваліфікації.

Найголовнішою проблемою проведення уроку фізичної культури в дистанційному форматі є недостатня рухова активність, що негативно впливає на фізіологічні функції та життєдіяльність учнів, а відтак і на здоров'я в цілому, що стане предметом нашого подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітковська О. Д. Використання педагогіки партнерства в освітньому процесі / О. Д. Вітковська // Вересень. Науково-методичний інформаційний журнал. – 2021. – № 4(91). – С. 25–32. – Миколаїв : МОІППО. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2021.02> – Режим доступу: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/165/153>.
2. Збанацький В. В. Здоров'я дітей і медична служба в закладах середньої освіти / В. В. Збанацький // Центр громадського здоров'я МОЗ України. 23.06.2021. – Режим доступу: <https://phc.org.ua/news/zdorovya-ditey-i-medichna-sluzhba-v-zakladakh-serednoi-osviti>
3. Криган С. Г. Актуальні проблеми організації освітнього процесу закладів загальної середньої освіти в умовах дистанційного навчання / С. Г. Криган, І. Г. Дутчак // Проблеми освіти: збірник наукових праць. – 2022. – Вип. 1(96) С. 87–102. DOI: <http://doi.org/10.52256/2710-3986.1-96.2022.06>.
4. Мальований Ю. І. Дистанційне навчання: реалії і перспективи / Ю. І. Мальований // Вісник Національної академії педагогічних наук України. – 2020. – Том. 2(1). – С. 1–3. DOI: <http://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-10-1>. – Режим доступу: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/72/101>
5. Національна академія педагогічних наук. Результати опитування «Виклики дистанційного навчання» / Інститут обдарованої дитини НАПН України. – 26.06.2020. – Режим доступу: <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/1999/>.
6. Овчарук О. В. Результати онлайн-опитування «Потреби вчителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину» / О. В. Овчарук, І. В. Іванюк // Вісник Національної академії педагогічних наук України. – 2020. – Том 2 (1). – С. 1–4. DOI: <http://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-1>. – Режим доступу: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/50/79>
7. Keeping children healthy during and after COVID-19 pandemic: meeting youth physical activity needs Pavlovic et al. / A. Pavlovic, L. F. DeFina, B. L. Natale, S. E. Thiele, T. J. Walker, D. W. Craig, G. R. Vint, D. Leonard, W. L. Haskell and H. W. Koh. // BMC Public Health (2021) 21:485. – Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10545-x>.

PROBLEMS OF DISTANCE LEARNING IN TEACHING PE IN GENERAL SECONDARY INSTITUTIONS AND THE WAYS TO SOLVE THEM

*Lytvynenko Olha,
Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D),
Associate Professor
Department of Pedagogy, Psychology and Educational Management,
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine
olha.lytvynenko@moippo.mk.ua*

Cherepovska Hanna,
educator

Laboratory of Acmeology and Education
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute,
4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine
ganna.cherepovska@moippo.mk.ua

The general and specific problems about organizing PE lessons in distance learning conditions in secondary schools are revealed. Among the specific problems are the following: the limited dwelling space; impossibility of using proper school facilities or special equipment and inventory; impossibility to use game and competitive methods, and as a result – lack of students' motivation for high-quality performance of exercises. Thus it causes the impossibility to assess the development of physical qualities according to the educational standards. A special attention is paid to the issue of using mobile games promoting communication and student socialization, to meet the body needs in movement, contribute to the assimilation of motor skills and abilities, strengthen friendship and mutual assistance, show initiative and creativity in actions.

The importance of the competitive method in PE lessons is revealed to disclose the functional and mental capabilities of students and to bring them to a new level, to stimulate their creativity, independence, and initiative. Distance learning cannot ensure students' motor activity during the school day due to the impossibility of group work, having various sports events etc. The ways to solve mentioned problems are considered, namely: joint self-organization of teachers, parents and students; teachers' work on motivation and self-education; educational projects «Osvitoria», «All-Ukrainian school online», «All-Ukrainian project «Let's win together»; «To the Lesson»; National educational platform «Education».

Keywords: *body needs in movement; distance learning; online learning; physical education lesson; physical exercises.*

REFERENCES

1. Kryhan, S. H. & Dutchak, I. H. (2022). Aktualni problemy orhanizatsii osvithnoho protsesu zakladiv zahalnoi serednoi osvity v umovakh dystantsiinoho navchannia [Actual problems of organizing the educational process of general secondary education institutions in the conditions of distance learning]. *Problemy osvity*, 1 (96), 87–102. DOI: <http://doi.org/10.52256/2710-3986.1-96.2022.06> (ukr).
2. Malovanyi, Yu. I. (2020). Dystantsiine navchannia: realii i perspektyvy [Distance learning: realities and prospects]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 2 (1), 1–4. DOI: <http://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-10-1>. Retrieved from: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/72/101> (ukr).
3. Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk. Rezultaty opytuvannia «Vykylyky dystantsiinoho navchannia» [Results of the «Challenges of distance learning» survey]. Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy. 26.06.2020. Retrieved from: <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/1999/> (ukr).
4. Ovcharuk, O. V. & Ivaniuk, I. V. (2020). Rezultaty onlain-opytuvannia «Potreby vchyteliv u pidvyshchenni fakhovoho rivnia z pytan vykorystannia tsyfrovyykh zasobiv ta IKT v umovakh karantynu» [The results of the online survey «Needs of teachers to improve their professional level in the use of digital tools and ICT in quarantine conditions»]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 2 (1), 1–4. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-1>. Retrieved from: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/>

journal/article/view/50/79 (ukr).

5. Pavlovic, A., DeFina, L. F. & Koh, H. W. (2021). Keeping children healthy during and after COVID-19 pandemic: meeting youth physical activity needs Pavlovic et al. BMC Public Health 21:485. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10545-x> (eng).

6. Vitkovska, O. D. (2021). Vykorystannia pedahohiky partnerstva v osvitnomu protsesi [The use of partnership pedagogy in the educational process]. Veresen, 4 (91). Mykolaiv: MOIPPO, 25–32 DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2021.02> Retrieved from: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/165/153> (ukr).

7. Zbanatskyi, V. V. (2021). Zdorovia ditei i medychna sluzhba v zakladakh serednoi osvity [Children's health and medical service in secondary education institutions]. Tsentr hromadskoho zdorovia MOZ Ukrainy. 23.06.2021. Retrieved from: <https://phc.org.ua/news/zdorovya-ditey-i-medichna-sluzhba-v-zakladakh-serednoi-osviti> (ukr).